

5.2. Islandia – *Każde dziecko dobrze wie, gdzie maskonur, humbak i lis chowa się*

MARTYNA PACZUSKA-ADAMCZYK

ORCID: 0009-0003-5646-8155

Szkoła Polska w Reykjavíku im. Janusza Korczaka

Temat zajęć: Każde dziecko dobrze wie, gdzie maskonur, humbak i lis chowa się.

Czas trwania zajęć: 90 minut.

Grupa wiekowa: 4–6 lat.

Cel główny: Zapoznanie dzieci z gatunkami zwierząt występującymi na Islandii.

Cele szczegółowe:

Dziecko:

- potrafi wskazać, gdzie leży Islandia;
- wymienia trzy gatunki zwierząt występujących na Islandii;
- potrafi wskazać, w jakim środowisku żyją poznane na zajęciach gatunki zwierząt;
- rozpoznaje i charakteryzuje poznane na lekcji zwierzęta;
- zna, nazywa i wskazuje podstawowe elementy budowy ciała humbaka, lisa polarnego i maskonura;
- rozpoznaje głosy wydawane przez poznane gatunki zwierząt.

Metody: podająca: rozmowa, objaśnienie, oglądowa: film, aktywizujące: burza mózgów, zabawy ruchowe, praktycznego działania.

Materiały dydaktyczne: globus, duży brystol, czarny flamaster, dwustronna taśma klejąca, nożyczki, zdjęcia: humbak, lis polarny, maskonury (załącznik_1), grafika przedstawiająca budowę wieloryba (załącznik_2), sznurek (17 m), miarka, mała piłeczka, komputer z dostępem do Internetu, głośniki, kartony A4, ziarna: kawy, ciecierzycy, ryżu i kukurydzy, klej, glina samoutwardzalna 4 x 500 g.

Wprowadzenie teoretyczne: Islandia jest wyspą pochodzenia wulkanicznego, która powstała na skutek procesów wulkanicznych i ruchów tektonicznych w obrębie Grzbietu Śród atlantyckiego, na którym jest położona. Liczba gatunków ssaków lądowych jest niewielka. Jedynym rodzimym gatunkiem ssaka występującym w kraju był, i nadal jest, lis polarny *Vulpes lagopus*. Jego najstarsze odkryte szczątki mają około 3500 lat. Natomiast to, w jaki sposób dostał się do tego malowniczego kraju, nie jest do końca pewne. Znaczna część gatunków ssaków obserwowanych na Islandii

żyje w środowisku wodnym. W islandzkich wodach można spotkać aż 23 gatunki wielorybów. Na Islandii gniazduje 110 gatunków ptaków, z czego zaledwie 75 gatunków jest regularnie lęgowych. Ptaki są ciekawą gromadą, ponieważ zamieszkują ekosystemy na całym świecie i są jednymi z pierwszych gatunków zwierząt, jakie jesteśmy w stanie dojrzeć lub usłyszeć, odwiedzając dany kraj. Co ciekawe, tylko ok. 360 gatunków ptaków występujących na świecie wybrało życie na morzu i część ich przedstawicieli możemy spotkać na wyspie podczas sezonu lęgowego. Na lekcji dzieci zapoznają się z głosami wybranych gatunków zwierząt występujących na Islandii, poznają charakterystykę pospolitych dla wyspy gatunków i uczą się je rozpoznawać. Nauczyciel skupi się na trzech gatunkach:

1. Maskonur (*Fratercula arctica*), którego możemy spotkać podczas sezonu lęgowego na lądzie, ale występuje także na otwartych wodach.
2. Lis polarny (*Vulpes lagopus*), spotykany tylko na lądzie.
3. Długopłetwiec oceaniczny, czyli humbak (*Megaptera novaeangliae*), zamieszkujący wody Islandii.

Przebieg zajęć:

Przywitanie

Dzieci wchodzi do sali, w której słychać krzyk morskich ptaków i fal uderzających o skalny brzeg. Nauczyciel zadaje pytanie np.:

Dzień dobry. Domyślcie się, o czym będą dzisiejsze zajęcia? Zamknijcie na chwilę oczy i powiedzcie mi, co słyszycie?

Nauczyciel swobodnie wprowadza dzieci w świat morskich ptaków i ssaków, zwracając uwagę, że temat lekcji skupi się w obrębie gatunków, które są charakterystyczne dla Islandii. Nauczyciel pyta, czy dzieci wiedzą, gdzie leży Islandia? Chętne dziecko ma za zadanie pokazać wyspę na globusie.

Wprowadzenie w tematykę zajęć

Zwierzęta Islandii: Humbak. Wprowadzenie teoretyczne. Uczniowie siadają w kręgu. Nauczyciel kładzie na środku brystol i rysuje flamastrem duży kontur Islandii. Następnie pokazuje dzieciom zdjęcie humbaka (załącznik_1).

Nauczyciel zadaje pytania: Co to za zwierzę? Czy ktoś wie, jak się nazywa? W jakim środowisku to zwierzę żyje (ląd, woda)? Nauczyciel pokazuje dzieciom film o humbaku.

Humbak, inna nazwa – długopłetwiec oceaniczny, jest gatunkiem ssaka wodnego, który zawdzięcza swoją nazwę długim płetwom piersiowym. Żyje on w wodach Islandii. Humbaki osiągają długość do 17 m. Żyją ok. 45–50 lat. Poszczególne osobniki można rozpoznać po niepowtarzalnym rysunku na płetwie ogonowej.

Nauczyciel wyciąga miarkę i sznurek. Dzieci mają za zadanie odmierzyć 17 m, aby uświadomić sobie, jak olbrzymi jest humbak. Nauczyciel wskazuje na wcześniej przygotowanej planszy elementy budowy ciała humbaka (załącznik_2): długie płetwy, guzki na głowie, otwór nosowy, fałdy, oko, płetwa ogonowa. Następnie prosi

chętną osobę, aby przykleiła zdjęcie humbaka na brystolu z mapą Islandii w miejscu, gdzie możemy te zwierzęta spotkać (zdjęcie powinno zostać umieszczone na wodach okalających wyspę). Nauczyciel prosi dzieci o zamknięcie oczu i wyostrenie słuchu. Uczniowie słuchają śpiewu humbaków (odgłos humbaka).

Wieloryb z ziaren. Nauczyciel rozdaje dzieciom kartony o wymiarach A4 oraz ziarna różnego koloru i kształtu (np. ziarna ciecierzycy, kawy, kukurydzy i ryżu) oraz klej. Dzieci wyklejają podobiznę (kształt) humbaka.

Wielorybie ruchy – zabawa ruchowa. Nauczyciel prosi, aby dzieci wstały i włączy piosenkę do potańczenia/gimnastyki. („WIELORYB” – Śpiewanki.tv – Piosenki dla dzieci). Uczniowie z nauczycielem tańczą w swobodny sposób. Po tańcu dzieci siadają ponownie w kręgu.

Zwierzęta Islandii: lis polarny. Wprowadzenie teoretyczne. Nauczyciel pokazuje zdjęcie kolejnego zwierzęcia, które żyje na Islandii. Nauczyciel pyta dzieci, czy wiedzą, co to jest za zwierzę? Nauczyciel prosi dzieci, by na podstawie zdjęcia opisały, jak wygląda ten gatunek zwierzęcia. Następnie pokazuje dzieciom film o lisie polarnym.

Lis polarny jest rodzimym gatunkiem ssaka występującym na Islandii. Jest to mały lis, ważący ok. 3,5 kg. Ma on krótsze łapy i uszy od lisów zamieszkujących Polskę. Taka miniaturyzacja jest jego przystosowaniem do chłodnego klimatu. Lis traci mniej ciepła w zimnym arktycznym klimacie. Kolor zmienny. Lisy są brązowe, czarne, zimą zwykle śnieżnobiałe, aby kamuflować się na tle jasnego śniegu. Co ciekawe, osobniki, które są białe zimą, latem stają się dwukolorowe. Ich grzbiet jest wówczas brązowawy, a tylko spodnia część ciała, czyli brzuch, jest biały. Lisy występują na całej Islandii.

Chętne dziecko ma przykleić zdjęcie lisa polarnego na mapie Islandii tam, gdzie możemy lisa spotkać (tzn. na lądzie).

Ciekawostki: para lisów trzyma się razem do końca życia! Są one monogamiczne. Lisy mają puszysty ogon, który ogrzewa je np. podczas snu. Nauczyciel włącza dzieciom odgłosy wydawane przez lisy polarne (odgłos lisa polarnego). Dzieci zamykają oczy i wsłuchują się w nagranie.

Lisie spacer – zabawa ruchowa. Nauczyciel zapoznaje dzieci z wierszykiem *Chodzi lisek koło drogi*:

*Chodzi lisek koło drogi,
Cichuteńko stawia nogi,
Cichuteńko się zakrada,
Nic nikomu nie powiada.*

Przebieg zabawy: dzieci siadają w kręgu z rękoma za plecami, które mają skierowane ku górze. Jeden z uczniów zostaje „lisem” i otrzymuje niewielką piłeczkę do

ręki. Dzieci mówią głośno rymowanekę, a kiedy skończą, dziecko, które jest lisem, ma za zadanie położyć piłeczkę na rękach znajdującej się blisko osoby. Uczeń, który otrzymał piłkę, wstaje i goni lisa, który musi okrążyć cały krąg i zająć zwolnione przez dziecko miejsce. Jeśli uda mu się uisnąć na wolnym miejscu, liskiem zostaje nowa osoba, jeśli nie dotrze do miejsca i zostanie złapany, pozostaje liskiem i zabawa zaczyna się od początku.

Zwierzęta Islandii: maskonur. Wprowadzenie teoretyczne. Po zakończonej zabawie nauczyciel zapoznaje dzieci z kolejnym zwierzęciem, które żyje na Islandii, i ostatnim, jakie dzieci poznają podczas zajęć. Nauczyciel włącza głos maskonura (odgłosy maskonura zwyczajnego), prosi dzieci o zamknięcie oczu i wsłuchanie się. Następnie pyta, czy uczniowie wiedzą, co to za zwierzę?

Nauczyciel pokazuje zdjęcie maskonura i prosi, by jeden z uczniów przykleił go na tworzonej wspólnie mapie Islandii. To zadanie jest podchwytliwe, ponieważ maskonury w sezonie lęgowym przebywają na lądzie, ale poza sezonem na otwartych wodach. Zatem nauczyciel ma przygotowane drugie zdjęcie, które także należy umieścić na mapie. Niezależnie od tego, gdzie dziecko umieści pierwsze zdjęcie, nauczyciel powinien je pochwalić i pokazując drugie zdjęcie maskonura, wyjaśnić, że żyje on zarówno w wodzie, jak i na lądzie.

Obecnie około 40% światowej populacji maskonurów gniazduje na Islandii. Ptaki są monogamiczne i przywiązane do miejsc lęgowych, do których powracają co roku. Samiec wykopuje norę przy użyciu dzioba i stóp, gdzie samica znosi tylko jedno jajo w danym roku. Ptaki tworzą zgraną parę, ponieważ zarówno samiec, jak samica opiekują się potomstwem, a łatwo nie jest, bo wydryki kradną maskonurom pokarm, który niosą dla pisklęcia. Głównym pokarmem maskonurów jest dobijak, gromadnik i kryl. Aż 2/3 roku ptaki spędzają samotnie na otwartym morzu. Nie powinno to dziwić, w końcu maskonury są świetnymi pływakami i nurkami. Umożliwia im to budowa ciała. Ich stopy są szerokie i zaopatrzone w błonę pławną, skrzydła małe w stosunku do wielkości ciała, a ogon krótki. Zobaczyć je można na Islandii podczas okresu lęgowego, kiedy żyją w koloniach.

Ciekawostki: Maskonur nazywany też jest arktycznym braciszkiem. Odkryto, że maskonury potrafią posługiwać się patykami, aby podrapać się po grzbiecie.

Krótkie podsumowanie poznanych gatunków. Poznaliśmy trzy gatunki zwierząt, które możemy spotkać na Islandii. Dwa z nich to ssaki: humbak, czyli ssak wodny, i lis polarny, ssak lądowy. Poznaliśmy także maskonura, ptaka, którego możemy zobaczyć na wyspie tylko podczas sezonu lęgowego.

Lepienie z gliny. Nauczyciel rozdaje dzieciom glinę samoutwardzalną. Dzieci lepia wybrane przez siebie zwierzę: lisa polarnego, maskonura lub wieloryba. Po utwardzeniu mogą one pomalować ulepione zwierzęta farbami plakatowymi.

Zakończenie

Nauczyciel dziękuje za wspólnie spędzony czas. Mapa Islandii wraz ze zdjęciami humbaka, maskonura i lisa polarnego może zostać powieszona w sali.

Załączniki:

Załącznik_1 – Zdjęcia zwierząt: humbak, lis polarny, maskonur

Załącznik_2 – Grafika, budowa zewnętrzna humbaka

BIBLIOGRAFIA

Odgłosy maskonura zwyczajnego <https://xeno-canto.org/species/Fratercula-arctica>, 1:34

Odgłos lisa polarnego <https://www.youtube.com/watch?v=-CYlflqCNkE>, 0:21

Odgłos humbaka https://en.wikipedia.org/wiki/File:Humpbackwhale_singing.webm, 1:01

WIELORYB – Śpiewanki.tv – Piosenki dla dzieci, <https://www.youtube.com/watch?v=m-nov4EJliqE>, 3:16

Film o humbaku, <https://www.youtube.com/watch?v=HsMuvyZdUAK>, 2:47

Film o lisie polarnym, https://www.youtube.com/watch?v=l3hX58lW_d4, 1:56